

Druhou Englišovou řečí bylo jeho vystoupení při slavnostní promoci čestným doktorem MU v Brně – společně s prof. F. Weyrem – 21. 4. 1947 – *Svoboda myšlení a přesvědčení*. Engliš už tehdy varoval před potlačením svobody a demokracie, k němuž pak zanedlouho došlo: „Jde o odstranění individualismu, jeho dobrovolnosti, odpovědnosti i zásluhy, jakož i soutěže a výběru ve vědecké a kulturní práci, jde o její zkolektivizování a řízení a nakonec o její usměrňování, uniformování a zdogmatizování zcela tak, jak tomu jest v oblastí hospodářské. Ale to je cesta od svobodné myšlenky k dogmatům podle soudobého zájmu státního. Duch národa má být spoután a usměrněn. (...) Ale jen ve svobodě se může zrodit myšlenka a velké dílo. Svoboda myšlení, přesvědčení a jeho projev je to nejzákladnější, co člověk má, to je více nežli bohatství, protože v něm je krása i moc, pro myšlenku není hranic a nemůže být trvalých pout, ať jsou ze železa nebo ze zlata. Kéž tato univerzita je provždy Masarykovou i v tom smyslu, že bude vždy v jeho duchu hájit demokracii a svobodu myšlení.“

Poznámka: Vzhledem k tomu, že mi šlo ukázat K. Engliše jako pedagogicko-vědeckého pracovníka, pomínil jsem záměrně jeho činnost poslance Moravského sněmu, poslance Národního shromáždění, ministra financí, guvernéra Národní banky československé atd. – Ve svém příspěvku jsem se opíral o I. svazek z J. Malinovy edice Osobnosti – František Vencovský: *Karel Engliš* (Brno, Nadace Universitas Masarykiana etc. 1993, 164 s., kde je na s. 136-144 výběrová personální bibliografie, tj. díla Englišova a díla o něm).

J. SEDLÁK

130. výročí narození Emanuela Šrámka (10. května 1881 – 18. března 1954)

Letos uplyne 130 let od narození univerzitního profesora Emanuela Šrámka, prvního profesora fonetiky na brněnské univerzitě, dlouholetého učitele Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, významného odborníka

v oboru obecné a experimentální fonetiky a vynikajícího romanisty.

Narodil se 10. května 1881 v brněnské čtvrti Židenice. Po středoškolských studiích úspěšně završil v roce 1907 studium německého a francouzského jazyka na pražské Karlově univerzitě, kde roku 1909 získal i titul PhDr.

Poté učil na středních školách v Brně, od roku 1919 byl rovněž činný jako lektor anglického jazyka a literatury na brněnském Vysokém učení technickém. Svě zkušenosti z pedagogické práce zúročil v učebnici francouzštiny (*Abrégé de grammaire française*), kterou vydal v roce 1913 ve spolupráci s H. Fialou. Již zde se projevil jeho zájem o praktické aplikace fonetiky.

Hluboké jazykové znalosti přivedly profesora Šrámka k vědeckému zájmu o zvukovou stránku řeči. V letech 1915-1916 studoval vyšší matematiku a experimentální fyziku na brněnské technice a získal tak předpoklady k tehdy se rozvíjející experimentální fonetické práci.

V roce 1921 zanechal kariéru středoškolského pedagoga a odjel do Paříže, kde se věnoval studiu experimentální fonetiky – začal pracovat ve fonetické laboratoři na *Collège de France* u prof. P. Rousselota, zakladatele experimentální fonetiky, a brzy se stal jeho asistentem. Po jeho smrti převzal řízení laboratoře a vedl ji pod patronací prof. A. Meilleta.

V tomto období vzniká několik jeho fonetických studií o tehdy málo probádaných jazycích; věnuje se např. bengálštině (*Les consonnes rétroflexes du bengali et leurs correspondants non rétroflexes*, 1928), pandžábštině (*Panjabi Phonetics Experimental Study of amritsar dialect*, 1932), přispívá k poznání makedonských nářečí (*Le parler de Bobočica en Albanie*, 1935) ad. Vedle práce v laboratoři byl činný i pedagogicky: vyučoval cizince na Sorbonně francouzské výslovnosti, působil na univerzitních prázdninových kurzech v Tours, byl lektorem češtiny na pařížské škole orientálních jazyků.

Po návratu se Šrámek habilitoval v roce 1931 na brněnské univerzitě pro obor experimentální fonetika a působil pak střídavě v Paříži a v Brně. Češtině věnoval pozornost ve spise *Pokus o stanovení jakosti českých samohlásek* (1927), kde určuje akustickou charakteristiku českých samohlásek. Aby bylo dosaženo co nejspolehlivějších a nej přesnějších vý-

sledků, užívá tehdy aktuálních metod (metody ladičkové, hudebního odhadu, rozboru fonografického zápisu. „syntézy“, vyšetření rezonátorem a rozboru optického zápisu). Šrámkova práce tak není jen příspěvkem k poznání zvukové stránky našeho jazyka, nýbrž také ověřením spolehlivosti metod, jichž fonetika k takovému poznání užívala. Příznivě tuto Šrámkovu práci ohodnotil i prof. Meillet.

Druhou světovou válku prožil prof. Šrámek ve Francii, kde byl za odbojovou činnost vyznamenán válečným křížem a hodností *Officier d'Académie*.

V roce 1945 se vrací do osvobozené vlasti a o rok později, tedy v 65 letech, je jmenován profesorem fonetiky na Masarykově univerzitě. Od roku 1946 začíná uskutečňovat svůj celoživotní záměr: buduje moderní fonetickou laboratoř (ta po několika desetiletích bohužel zanikla). Pracuje na zdokonalení kymografu, studuje nové obory vědecké fonetiky a zajímá se o obecné problémy lingvistické. S nadšením se podílí i na romanistických přednáškách. Jeho pečlivou a usilovnou práci však přerušila v roce 1954 smrt.

I když si připomínáme již stotřicáté výročí Šrámkova narození a bezmála šedesát let od jeho úmrtí, přínos toho osobitého vědce pro rozvoj fonetiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity není zapomenut. Jeho podíl na konstituování filologického studia dodnes připomínají bohaté fondy specializované fonetické knihovny vzniklé za jeho působení.

Na závěr uvedme slova Šrámkova studenta z Masarykovy univerzity Milana Uhdeho, který i po tolika letech vzpomíná na svého učitele s nevšední láskou a uznáním, jež by si jistě přál každý pedagog: „Z první republiky přezívalo několik vyučujících, s nimiž jsme přišli do styku. Mohli jsme si z jejich projevů udělat obrázek, jak se kdysi na vysoké škole učivalo a kdo tam učil. V prvním ročníku jsme například dostali za povinnost navštěvovat přednášky profesora Emanuela Šrámka z fonetiky. Šrámek působil jako sedmdesátník, ale přednášel zvucným hlasem a zaujal i ty, kdo neplnuli zájem o konstruktivy, frikativy, hlásky retozubné, retoretné a podobné. Dodneška vidím toho běhlovasého muže před sebou. Počínal si tak, jak jsem si kdysi představoval šlechtice.“

J. VOJTOVÁ

Vzpomínka na významného fyziologa

Letos uplyne 50 roků od smrti profesora MUDr. Ludvíka Drasticha, přednosta Fyziologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity a současně 60 roků od jeho poněkud předčasného odchodu do důchodu. V roce 1997 napsal o Drastichovi krásný a zevrubný článek do této revue prof. MUDr. Jan Peňáz, jeho poslední žijící žák (Universitas 1997; 1, 23-25). Je o životních osudech tak nevšedních a pozoruhodných, že je nelze při letošním výročí opomenout.

Profesor Drastich se narodil v roce 1887 na slezském venkově do velmi skromného prostředí. Dostalo se mu zprvu jen velmi omezeného vzdělání ve dvouletém kurzu na učitelském ústavu. To také určilo jeho první povolání učitele na obecné škole. Do konce života bylo toto Drastichovo pedagogické podhoubí znát stejně jako slezský akcent. Od prvopočátku jej přitahovalo zkoumání přírody. Soukromě se vzdělával a již za první světové války začal publikovat svá pozorování entomologická. Po válce přijal místo učitele na české škole ve Vídni, aby tam mohl jako mimořádný posluchač studovat na přírodovědecké fakultě. V roce 1920 přichází do Brna a teprve nyní, již jako 33letý, začíná studovat při učitelském zaměštnání Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity. Vědecké zaujetí a nesmírná pracovitost jej brzy přivádí do okruhu Edwarda Babáka, nejprve do jeho Biologického ústavu Přírodovědecké fakulty a po Babákově smrti v roce 1926 na Fyziologický ústav Lékařské fakulty.

Za další dva roky se habilituje z fyziologie a začíná své neplodnější vědecké období. Pro jeho široké babákovské zaměření je mu po Bělehrádkově odchodu do Prahy světen Biologický ústav. Hledání toho pravého místa však v r. 1935 řeší nečekané úmrtí přednosta Fyziologického ústavu, Babákovy žáka a nástupce profesora Josefa Petřika. Je zřejmé, že Drastich bude muset dřít nebo později převzít vedení ústavu, leč stane se tak až po dvou letech provizorií. Všechny síly musí nyní vydat na stabilizaci ústavu, výuku mediků a na dokončení chybějící učebnice. Uzavření vysokých škol v roce 1939 znovu mění Drastichovu ži-